

Mluvíme o tom. (Šinágl)

Zlehčil naše utrpení

Za názor na protektorát hrozí Janu Šináglovi tři roky a českým historikům náhubek

□ SILVIE LAUDER / FOTO MILAN JAROŠ

Na první pohled to vypadá jako osobní válka dvou barvitých hrdinů politického bulváru, jenže jde o nás všechny. Přesněji – o to, jak svobodně a bez hrozby zatčení budeme moci hovořit o moderní české historii.

Hrubě zlehčoval

Děti jsou zrovna na výletě, tak není na trávnatém dvoře statku ve středočeských Praskolesích ani noha. Zástupce velitele letního tábora, kde se za léto vystřídá osmkrát čtyřicet malých táborníků, v mod-

rém tričku se znakem Sokola si dává odpolední kávu a jeden by neřekl, že právě tohle je hlavní postava sporu, který může změnit způsob, jak se v Česku pojímá svoboda slova. „Přál bych si, aby to dospělo k soudu, protože by se zase začalo mluvit →

→ o místech naší historie, o kterých se pořád moc nemluví," říká klidně Jan Šinágl, který při osobním setkání nepůsobí ani zdaleka tak přepjatě jako v minulých letech, kdy se na Prvního máje pravidelně pral s komunisty na Letné či jej kvůli hlasitým útokům na jednající poslance a rozhazování letáků vyváděla ochranka ze sněmovny. Bitva, o kterou jde tentokrát, je z jiné ligy.

Jan Šinágl loni na jaře zveřejnil na svém webu dva krátké texty, v nichž - zjednodušeně řečeno - popsal svůj pohled na temná období českých dějin. V rámci jejich porovnání pak také napsal, že během heydrichiády zemřelo méně lidí než během poválečného odsunu Němců i během následného komunistického teroru v padesátých letech. Podobných historických glos je na internetu obrovské množství a i tyto dvě by vyšuměly v jeho nekonečných zákrutách, nebýt toho, že jejich autor je v dlouhodobém sporu se zpěvačkou Helenou Vondráčkovou a jejím manželem a producentem Martinem Michalem. Detaily nejsou důležité, co naopak podstatné je, že z třinácti trestních oznámení, které Michal na Šináglu v poslední době podal, jedno upozorňovalo na „závadnost“ zmíněných textů a policisté a státní zástupci jej vzali vážně.

A začali Šináglu stíhat za to, že výše popsaným názorem „hrubým způsobem zpochybnil zločiny nacistů spáchané proti českému národu“ v době od nástupu Reinharda Heydricha v roce 1941 a v časech následujících po úspěšném atentátu na jeho osobu na jaře následujícího roku. Podle policie tím porušil trestní zákoník, který až třemi roky vězení trestá popírání, zpochybnění, schvalování genocidy či snahu ji ospravedlnit.

Zcela přesně řečeno, Šinágl se podle policie svými texty dopustil „zpochybnění“ genocidy. Tím se ovšem dostáváme na tenký led. Právě o této části paragrafu trestního zákoníku mají totiž pochyby jak právníci, tak historici. Je to proto, že na rozdíl od popírání (událost se nestala) či schvalování (bylo to v pořádku a mělo by se to stát znovu) neexistuje přesný manuál, jak ono „zpochybnění“ vlastně vymezit a definovat.

Šináglův případ oprávněnost takových pochyb dobře ilustruje. Než se komisař berounské kriminálky Antonín Klika pustil do trestního stíhání, požádal o odborné stanovisko Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR). Jeho pracovníci označili některé závěry amatérského historika za „nepatřičné“ (například názor, že vůči parašutistům vládli v Čechách po atentátu „celonárodní odpor“) či nepřesné (například Šináglu tezí, že po atentátu se v českém prostředí vyskytly „stovky, ne-li tisíce udavačů“, což podle ÚSTR není pravda, neboť udavačů se prý „vyskytlo několik set“). Nikde ve stanovisku ale nenajdeme výtku, že

autor o historických událostech vyložené lze ani že zlehčuje jejich význam. Přesto se detektiv Klika rozhodl autora textů trestně stíhat za to, že neuvedením přesných či úplných informací zlehčil rozsah zločinů spáchaných na Česích nacistickými okupanty.

Tento závěr samozřejmě otevřel celou řadu otázek. Například - když za historickou „nepřesností“ hrozí vězení, kdo bude onu přesnost a úplnost informací kontrolovat a kdo bude rozhodovat, co je a co není přesné? A jak úplná musí být ona „úplnost“, aby nešlo o zlehčování? Úřady, z nichž vzešlo Šináglůvo obvinění, odpověď na tyto otázky zatím nedávají. Jak komisaře Klika, tak žalobce Okresního stát-

Vzhledem k nepřítomnosti obou šéfů vyšetřování zatím zůstává nejasné i to, proč zrovna tento případ policisty tak zaujal. Jiné, podobné, totiž stíháním neskončily - jako by měl každý vyšetřovatel a žalobce nastavenou jinou „citlivost“. Když například komunistická poslankyně Marta Semelová letos na jaře u hrobu Klementa Gottwalda v oslavném projevu nezmínila jediný zločin komunismu, podle státní zástupkyně tuto éru nezlehčovala ani nezpochybovala, ale prý „pouze srovnávala socialistickou a kapitalistickou společnost v ekonomickém a sociálním dopadu na občana“. Vyjádření tohoto jejího politického názoru však nelze kriminalizovat, neboť každý občan má

Více je někdy méně... (Vyhánění německých spoluobčanů z Mariánských Lázní, leden 1946)

Ať už Šináglův případ dopadne jakkoli, je podle historiků i právníků nutné toto téma otevřít k debatě.

ního zastupitelství Beroun Josefa Šebka nebylo možné minulý týden zastihnout; podle kolegů jsou prý na „ohlášené dovolené mimo civilizaci“, takže jim nebylo možné volat ani se s nimi jakkoli spojit. „Vyšetřování není u konce,“ sděluje k případu jen mluvčí berounské policie Marcela Pučelíková. „Může se stát, že věc bude překvalifikována nebo bude trestní stíhání zastaveno. Vyšetřovatel se bude určitě obracet na další znalce a historiky, což by mohlo situaci změnit.“

právo v rámci svobody projevu vyjádřit svůj názor, pokud jeho forma hrubým způsobem nenarušuje demokratické základy právního státu,“ píše pražská státní zástupkyně Michaela Sobolová.

Objektivní historická pravda?

Fakt je ten, že ačkoli k formě i obsahu Šináglůvých článků má nejružnější výhrady celá řada historiků, nikdo z nich si zároveň nemyslí, že by za to měl být trestán. „Debatu o poválečném odsunu sudetských Němců je

v Česku pořád velmi vyhočená a pan Šinágl jí svým srovnáváním počtu mrtvých určitě nepomáhá uklidnit," říká například Adrian von Arburg, švýcarský historik, který dlouhodobě působí na brněnské Masarykově univerzitě a zabývá se studiem a dokumentací poválečného vyhnání německé menšiny z Čech. „Nicméně nepovažují za šťastné, aby lidé stáli před soudem za různé pohledy na dějiny. A nakonec – kdybych to vzal čistě číselně, tak má pravdu.“

Odišné nuance a různé výklady jsou v debatách o historii tak běžné, že pokud bychom postupovali podle logiky Šináglůva případu, počet stíhaných by se musel prudce zvýšit. „Publikací či textů

Nicméně obavy, že by Šináglůvo obvinění znamenalo riziko právě pro další badatele či publicisty, historikové nesdílejí. „Když píšete o protektorátu nebo o padesátých letech, často se objeví někdo, kdo vyhrožuje soudy, a nezabránilo mi to dál publikovat," argumentuje děkan Filozofické fakulty UK a historik Michal Stehlík. „Nemyslím, že by se teď něco změnilo.“ Jistota, že berounské stíhání neznamená hrozbu pro svobodu slova a volnost vědeckého pohledu, také vedla k tomu, že se Šinágl nikdo z vědecké obce nezastal a proti postupu policie neprotestoval. „Počkáme, jak se to vyvine," říká Stehlík. „Samozřejmě, kdyby mu mělo hrozit, že půjde

pracovníci ústavu pro studium totalit dívat na fakt, že jejich čistě vědecký názor posloužil jako argument k policejnímu stíhání, nelze získat. I ředitel Daniel Herman je na dovolené a nikdo jiný z ÚSTR se „vzhledem k probíhajícímu trestnímu řízení“ nechce k věci vyjádřit.

Schvalovači

Ať už nicméně Šináglův případ dopadne jakkoli, je podle historiků i právníků nutné toto téma znovu otevřít k debatě. Nejen proto, že současná právní úprava není dostatečně jasná, ale také proto, že se pro dějiny druhé světové války a doby těsně po ní pomalu blíží okamžik, který americká historička a známá bojovnice proti popírání holocaustu Deborah Lipstadtová označuje jako bod zlomu pro každou dějinnou událost: během relativně krátké doby zmizí všichni očití svědci těchto událostí. „Jak zabránit snahám zcela překroutit historii a popřít některé zločiny, které po odchodu pamětníků lze ve zvýšené míře očekávat, ale zároveň nedopustit, aby soudní orgány buze-rovaly za debatu o historii?“ ptá se Vojtěch Kyncl z Historického ústavu Akademie věd ČR. „Otázka to je historicko-filozofická a nesmírně složitá. Ale budeme ji muset řešit.“

Otázka je složitá také proto, že může být značný problém i s definicí jednotlivých pojmů – kupříkladu jako genocidu buď můžeme označovat započaté vraždování příslušníků jednoho národa, nebo i „jen“ snahu o ni. Nicméně dnes jak v právníce obci, tak podle jednání soudů převládá názor, že trestat by se měly hlavně největší historické lži. „Pokud někdo v jemnějších nuancích hodnotí odlišně nějakou éru, tak to samozřejmě ne, ale pokud někdo zcela popře významnou a strašlivou historickou událost, tak ano," souhlasí švýcarský historik von Arburg.

V roce 2003 byl ke třem letům vězení odsouzen potomek kolaborantů Roman Skružný za nahrávku, na níž říká, že němečtí vojáci nespáchali během války jediný zločin či že holocaust je výmysl, kterému „věří jen nejortodoxnější Židé a jejich příznivci". Skružný zemřel před nástupem do vězení, to by naopak nemělo minout česko-kanadského vydavatele extremistického serveru Zvědavce Vladimíra Stworu, kterému Nejvyšší soud ČR nedávno potvrdil šestiměsíční trest za text, v němž mimo jiné tvrdí, že plynové komory v koncentračních táborech byly nevinné sprchy a že vůbec nebyl nacisty „používán jedovatý plyn, plynové komory nebo plynové pece".

„Kriminalizace schvalovačů je podle mého názoru správná," říká Tomáš Sobek z Masarykovy univerzity. „Schvalování genocidy je společensky nebezpečné, protože v sobě zahrnuje doporučení, abychom za stejných okolností jednali stejně." ■

...a méně zase více. Ale dávat za to kriminál?
(Pamětní deska se jmény obětí, Lidice 2011)

o historii, o nichž by bylo možné říci, že neobsahují úplně nejpřesnější nebo neúplně informace, je celá řada. Trestně stíhat jejich autory je samozřejmě nesmysl, který by znamenal, že bychom jako historici nemohli ani pracovat," vysvětluje ředitelka Historického ústavu Akademie věd ČR Eva Semotanová. Pochyby o postupu mají vedle historiků i politologové a právníci. „On vlastně nepopírá žádnou genocidu, ale naopak bojuje proti popírání (údajně) genocidy sudetských Němců při tzv. divokém odsunu," říká Tomáš Sobek z Právnícké fakulty Masarykovy univerzity. „Před úvahou nad kriminalizací podobného projevu by mělo být bráno v potaz, že tu máme ústavou chráněnou svobodu projevu," doplňuje soudce Nejvyššího správního soudu Vojtěch Šimíček.

před soud, tak by bylo nutné se proti takové absurditě ozvat."

Těsně po obvinění Jana Šináglů se na Ústav pro studium totalitních režimů obrátil další kontroverzní autor publikující na webu Tomáš Pecina a požádal o „úředně a probovanou odpověď" na některé otázky týkající se protektorátu. Žádost vysvětlil tím, že zrovna pracuje na článku s tímto tématem a nerad by se vystavil podobným opletáčkám a hrozbám, jaké dopadly na Šináglů. ÚSTR ale Pecinovi odpověděl, že není institucí, která by znala „objektivní historickou pravdu" a byla by „schopná i autoritativně stanovit její jedině přípustný výklad". Veškerá stanoviska, jež ústav vydává, proto prý „nejdou absolutní pravdou, ale čistě vědeckým názorem". Informace, jak se tedy